7 జగన్నాటకం

ఇంకా నాటకం ప్రారంభం కాలేదు. సభాస్థలం ప్రేక్షకులతో కిటకిట లాటి పోతోంది. రంగస్థలం దగ్గరినుంచీ జనమే! లోపల ఏ మాత్రమూ తావు లేకపోవడంచేత కొందరు ద్వారాల కడ్డంగా నిల్చున్నారు. మరి కొందరు కమ్ములు లేని కిటికీల్లో కూచున్నారు.

నాటక కళను వృత్తిగా స్వీకరించి దేశంపైన పరిభ్రమిస్తున్న ట్రూపు. నేడు ప్రదర్శింపబోతున్నది సాంఘిక నాటకం. పేరు 'త్యాగం.' మానవత్వాన్ని మరో మెట్టు పైకి తీసుకపోగల శక్తి త్యాగానికి వుంది గనుక త్యాగం చాలా గొప్పదే! కానీ ఈ నాటకానికి పట్టణంలో జరిగిన ప్రచారం అంతకన్నా గొప్పది. ఆ ప్రచారానికి ఫలితమే ఈ జనస్తోమం!

హాలుకు మధ్యగావున్న ఓ పిట్టగోడ ప్రేక్షక సమూహాన్ని యిరు తెగలుగా విభజిస్తోంది. ఓ వైపు పురుషులు, మరోవైపు స్త్రీలు. పురుషుల వైపున పొగమబ్బులు, స్త్రీల వైపున పుష్పసౌరభం-ఇదీ చెప్పుకోదగిన విభేదం. గలాటా యిక్కడా అక్కడా సమంగానే వుంది. లేదంటే అక్కడ 'విజిల్స్' తెగ మ్రోగుతున్నాయి. ఇక్కడ పసివాళ్ళు గొంతు చించు కుంటున్నారు.

స్త్రీల వైపున, ఓ మారుమూల-గోడకు చేరువగావున్న కుర్చీలో ఓ ముప్పైయేళ్ళ బక్కపలుచటి యువతి కూర్చుంది. బాగా పీల్చుకపోయిన ముఖం. కళ్ళు మరీ లోతులో వున్నట్టున్నాయి. సులోచనాల మూలంగా వాటిని యింతకంటే పరిశీలించే అవకాశం తక్కువ. చేరువలో ఆమెకు

పరిచితు లెవరూ వున్నట్లు తోచదు. పేరుపెట్టి సంబోధించేవాళ్ళు లేరు గనుక ఆమె పేరు యితరులకు తెలిసే అవకాశం గూడా మృగ్యమే! కానీ పేరు తెలియని మనిషిని గురించి కథ వ్రాయడం దుస్తరం. కథకోసమైనా ఓ పేరు అవసరం! పబ్బం గడుపుకోడానికి ఏ పేరైతేనేమి అనుకోగలిగినట్టయితే ఈ కథకు సంబంధించినంతవరకూ ఆవిడపేరు సులోచన!

లోచనాలు మంచివని కాదుగానీ, ఎలాగూ ఆమె కళ్ళజోడు వేసుకుంది గనుక, ఆ కళ్ళజోడులోనే ఈ కథ ప్రారంభం కూడా అవుతున్నది గనుక ఆమెను సులోచన అని వ్యవహరించడం సమంజసం కాకపోదు.

సులోచనకు ఎడమవైపు కుర్చీలో ఓ ముసలాడ కూర్చుంది. ఆవిడ వయస్సు అరవైకి దరిదాపుల్లో వుండవచ్చు. పాపట ప్రక్కన శిరోజాలు కొన్ని వెండి తీగల్లా మెరిసిపోతుండడం తప్పితే, ఆమెలో వృద్ధత్వపు లక్షణాలంత పొడగట్టవు. సహజంగా కాస్త కలుపుగోలు మనిషేమో ఆవిడ కాస్త తటపటాయించిన తర్వాత సులోచనను సంభాషణకు రాదీసింది.

"ఎంతకాలంనుంచీ వేస్తున్నా వమ్మాయ్ కళ్ళజోడు?"

"పదేళ్ళ నుంచీ వేసుకుంటున్నానండీ!" అంది కాస్త సిగ్గుపడుతూ సులోచన.

"ఏమిటోమరి, కాలమే విడ్డూరంగా మారిపోయిందిలే అమ్మాయ్! నా మనవరాలొకతె వుంది. పట్టుమని పదిహేళ్ళుండవు దానికి! ఓ రోజున్నట్టుండి 'అక్షరాలు అలుక్కుపోయినట్టున్నాయి నాన్నా' అన్నదిట. వెంటనే డాక్టరు దగ్గరకు తీసుకెళ్ళడం, పరీక్ష చేయించడం, జోడు తగిలించడం! పెళ్ళి కావలసిన పిల్లకు యిదేం వికారంరా బాబూ అంటే వినిపించుకునే నాథుడెవరు?"

"కానీ నా విషయం వేరండీ పిన్నిగారూ!" ఆత్మీయతను ఒలకబోయకపోతే కొందరు మనుషులు ఎదుటి వాళ్ళను నమ్మలేరన్న మన స్తత్వ రహస్యం తనకు బాగా తెలుసునేమో-వరుసగూడా కలుపుకుంది సులోచన. "మొదటినుంచీ ఈ కళ్లు అధ్వానంగానే వున్నాయి. చిన్నప్పుడు ఎండను

చూడలేకపోయేదాన్ని. అందరూ నీడకళ్ళ అమ్మాయినని పేరుబెట్టారు. పదహారో ఏడు వచ్చేదాకా వంటగదిలో మగ్గిపోయాను. పొగంతా నా కళ్ళ పాలే అయింది. ఏకధారగా కారిపోతుండేవి కన్నీళ్లు! ఆ తరువాత ఈ వూరొచ్చాను. ఇక్కడ ఎలక్ట్రిక్ దీపాల వెలుగులో చూపు మరీ చెడిపోయింది. పైగా రెక్కాడితే గానీ డొక్కాడని బ్రతుకై పోయె! గత్యంతరం లేక కళ్ళజోడు సహాయం అపేక్షింపవలసి వచ్చింది. సూదికి నూలెక్కించాలంటే కంటి చూపు తిన్నగా వుండాలి కదండీ మరి!"

"ఐతే నువ్వు దర్జీపని చేస్తున్నావా అమ్మాయ్?" విస్తుపోతూ ప్రశ్నించింది ముసలావిడ.

"తప్పేముందండీ? దొంగతనం చేస్తే తప్పు. దగాచేస్తే తప్పు. రెక్కల కష్టంతో జీవించడం తప్పుకాదు గదండీ!"

ముసలావిడ ఆలోచనలో పడిపోయింది. పెద్దకుటుంబాల్లోని పెద్దవాళ్ళకు పెద్దలనుంచీ వచ్చిన సాంప్రదాయాల్ని పరీక్షించడం తప్పితే మరొక పెద్దపని వుండదు. వంట చేయడం, బిడ్డలను లాలించడం, ఇంటిని పరిశుభ్రంగా వుంచుకోడం-యిలాంటి పనులెన్నో వుండగా ఒక ఆడమనిషి స్వతంత్రించి ఓ వృత్తిని స్వీకరించడం ముసలావిడకు గిట్టకపోవడంలో ఆశ్చర్యమేమీ లేదు. అందుచేతనే గావచ్చు, ఆమె సులోచనపైకి బరపిన చూపుల్లో అనుమానం నాలుకలు సాచింది.

ఐతే తననుతాను సమర్థించుకోదలచలేదు సులోచన. ఎవరో ఒక అపరిచిత వ్యక్తి. తననుగురించి ఏమిటో అనుకుంటే తనకు నష్టమయ్యేదేమీలేదు. కాలాన్ని వేగించడానికి వీలైనంత నిర్లిప్తతను అభినయించ గలిగితే చాలు, గండం గడిచి గట్టెక్కినట్టే! అంతతో నాటకం ప్రారంభమైపోతుంది.

సులోచన యీలా భావించినమాట నిజమే! కాని కొందరు మనుషులకు వూరుకోడం గానీ,వూరుకోనివ్వడం గానీ చేతకాదన్న విషయం కొంత సేపట్లోనే ఆమెకు తెలిసిపోయింది.

ముసలావిడ సావధానంగా కథను ఆకళించుకోబోతున్న శ్రోతలా ఆసక్తిని వ్యక్తపరుస్తూ "ఐతే మీ పుట్టిల్లు ఏ వూరన్నా వమ్మాయ్?" అని ప్రశ్నించింది.

ఇప్పుడు సులోచన ఏదో ఒక నిర్ణయానికి రావలసి వచ్చింది. కథకి శ్రీకారం చుట్టడమంటూ జరిగితే సంగ్రహంగా నయినా ముగించక తప్పదు. నేపథ్యంలో కలకలం వినిపిస్తోందే తప్పా ఆ అవనిక ఒక పట్టాన పైకి లేవదు!

తనిప్పుడేం చేయాలి?

ఆఖరుకు చెప్పుకోక తప్పిందిగాదు సులోచనకు.

"కదిరి మల్లె పువ్వుల్ని గురించి విన్నారంటండీ పిన్నిగారూ! బలే సువాసన వాటికి!" ప్రారంభించింది సులోచన, "ఒకటి మల్లెపువ్వులు, రెండోది నరసింహస్వామి దేవాలయం. వచ్చిన ప్రఖ్యాతి కదిరికి వీటివల్ల వచ్చింది. ఆ పట్టణానికి నాలుగు మైళ్ళలో వుంది మా వూరు.... పేరు చిలకల దిన్నె...."

"తల్లిదండ్రులున్నారు గదూ?"

"ఎనిమిదో యేడు జరుగుతూండగా తల్లి పోయింది. నాన్నగారు పునర్వివాహం చేసుకున్నారు. పిన్ని కాపురానికి వచ్చింది. మారుతల్లి సవతి బిడ్డల్ని నిరాదరణ చేయడమనేది లోకంలో ఒక సర్వసాధారణమైన విషయమే గదండీ పిన్నిగారూ! ఐతే నా విషయంలో దాన్ని కేవలం నిరాదరణ అని చెప్పడానికి విల్లేదు. ద్వేషమని గూడా చెప్పుకోవచ్చు. నాన్నగారికి ఇంటికి బయట ఏదో ఎడతెగని పనులు. ఇంట్లో చాకిరీ చేస్తున్న దెవరో, తిని తీరి కూర్చుని అధికారాలు చలాయిస్తున్న దెవరో తెలుసుకునేపాటి ఓపిక ఆయన కుండేదిగాదు. కళ్ళజబ్బుతో పాటు నా కప్పుడప్పుడూ భరించరాని తలనొప్పి గూడా వచ్చేది. రోగాలు గనుక అదృష్టవంతులకు వస్తే, వాటికి డాక్టర్లు, మందులు, యింజక్షనులు—ఒకటేమిటి, సర్వోపచారాలూ జరిగిపోతాయి. నాలాటి దిక్కుమాలిన వాళ్ళకు వచ్చి జబ్బులు బామకో

బోయేదేముంటుంది? ఈ తలనొప్పి ఎందుకొచ్చినట్టా అని వితర్కించుకునే దాన్ని. ఆలోచించగా, ఆలోచించగా కారణం తెలిసి వచ్చేది...."

"ఏమిటమ్మా అది? ఆ పూటకు కాఫీ మిగిలివుండేది కాదేమో గదూ?"

"కాఫీ గాదండీ పిన్నిగారూ! నేనప్పటికి తలకు పోసుకుని రెండు మూడు మాసాలు గడిచిపోయి వుండేవి!"

ముసలావిడ నిట్టూర్చింది. అప్రయత్నంగా ఆమె పెదవులపైన 'అయ్యో పాపం' అన్న మాటలు వీణా తంత్రుల పైన వ్రేళ్ళ కదలికలా వినిపించాయి.

"ఈడేరిన తరువాత గూడా నేనా యింట్లో రెండు మూడేళ్ళు వుండి పోయాను. ఆ తరువాత గూడా నన్ను యింట్లో వుంచుకోడానికి యిష్టంలేక కాదుగానీ యిరుగు పొరుగువాళ్ళ ఒత్తిడి ఎక్కువయింది. పెళ్ళిచేసి నన్నొక అయ్యచేతికి పట్టివ్వకపోతే యిక వీధిలో తలెత్తుక తిరగడం సాధ్యంకాదని పించిన పరిస్థితిలో నాకు పెళ్ళి ప్రయత్నాలు ప్రారంభమయ్యాయి. జాబు మూలంగా పెళ్ళి చూపులకు అబ్బాయి వస్తున్నట్టు తెలిసింది. దగ్గరి బంధువు లెవరూ లేరని అతడు ఓ స్నేహితుణ్ణి మాత్రం వెంటబెట్టుకుని వచ్చాడు. నన్ను చూపించడం, పాట పాడించడం మొదలైన తతంగమంతా సజావుగా జరిగిపోయింది...."

"అబ్బాయి నీకు నచ్చాడో లేదో చెప్పావు కావు...."

"నచ్చకపోవడానికి నాకేమంత పెద్ద కోరిక లున్నాయండీ పిన్ని గారూ! నా ముఖానికి, అలాటి సంబంధం దొరికితే అదే పదివేలనుకున్నాను. అతడు వదులొదులుగా పైజామా వేసుకున్నాడు. గళ్ళ బనీనుపై ఉల్లిపొర లాంటి జుబ్బా తొడుక్కున్నాడు. చెరువులో అలల్లాగా గిరజాలున్నాయి. సిగరెట్టు కాలుస్తూ నా ఎదుట కూర్చున్నాడు...."

"ఇంకేం! నీకు నచ్చాడన్న మాటే!"

వచ్చినట్టేనని చెప్పబోతున్నది సులోచన. తెరవెనుక కలకలం హెచ్చింది. గంట మ్రోగింది. వెంటనే ప్రార్థనాగీతమూ ప్రారంభమయింది.

"పరాత్పరబ్రహ్మ పరమేశ్వర
పతితపావన సుప్రకాశ
వరదాయక సర్వలోక
వాంఛిత ఫలదాప్రమేయ...."

ప్రార్థన పూర్తికాగానే రంగంపైన దీపాలు ఆరిపోయాయి. తెర మెల్లగా పైకి లేచింది. మొదట ఒక దీపం వెలిగింది ఆ తరువాత వేరొక్కటి. క్రమక్రమంగా అన్నీ వెలిగాయి. అడ్డంగా దిగజారిన పొరలు ఒక్కొక్కటిగా విడిపోయినట్టుగా ప్రేక్షకుల కళ్ళకు రంగస్థలమంతా స్పష్టంగా ద్యోతకమైంది.

ఓ యువకుడు కుంచెను చేబట్టి చిత్రరచన కొనసాగిస్తున్నాడు. ఆ గదిలాగే అతడి వేషంకూడా చిందరవందరగా వుంది. మాటిమాటికి కళ్ళ పైకి వ్రాలుతున్న క్రాపింగును ఎడమచేత్తో సవరించుకుంటూ అతడు గాఢ దీక్షతో చిత్రంలోని సుందరాంగి నయనాంచలాలకు మెరుగులు దిద్దుతున్నాడు.

ఇక్కడ చిత్రకారుని చిత్రానికి మోడల్‌గా కూర్చున్న యువతిని గురించి ఓమాట చెప్పాలి. ఆమెను గురించి ఆ ఒక్కమాటను మాత్రం చెబితే చాలు. ఆమె లేజవ్వని! కాదంటే ఆహార్యకాన్ని గురించి ఒకటి రెండు మాటలు: ఆమె తెల్లటి షిపాన్‌చీర కట్టుకుంది. సరిగపోగులు అడ్డదిడ్డంగా పరుగెడుతున్న పచ్చటి చోళీ వేసుకుంది. నుదుట దీప శిఖలాంటి బొట్టు....

ప్రేక్షకులు చూచినంతవరకూ ఆమె రెండు మూడు నిమిషాలు మాత్రమే అలా నిశ్చలంగా కూర్చోగలిగింది. ఆ తరువాత అందాన్ని చీల్చుకుని బయట పడిన పులుగునిసుగులా ఒళ్ళు విరుచుకుంటూ పైకి లేచేసింది.

"నేను కూచోలేను ప్రసాద్! గంటల తరబడీ రాతిబొమ్మలా కూచోడం నా చేతనయ్యే పనిగాదు ప్రసాద్!" అంటూ ప్రసాదరావుతో తన ఎత్తును పోల్చుకోబోతున్న దానికిమల్లే ఆమె అతడిప్రక్కన నిల్చింది.

"డియర్ లతా! దయచేసి కూచోవూ!" అర్థించాడు ప్రసాదరావు.

ఈ సందర్భంలో నాటక రచయితకు ప్రబంధాలు, వాటిలోని కవి సమయాలు జ్ఞప్తికి వచ్చినట్టున్నాయి!

"ఎలా కూర్చోగలను ప్రసాద్! ఆషాఢమేఘాన్ని చూచి మయూరి నాట్యంచేయకుండా వుండగలుగుతుందా చెప్పు. షోడశ కళా విభ్రాజితమైన చంద్రబింబాన్ని చూచినప్పుడు కలువ కన్నె అరుణాధరాలపైన ఓ దరహాసం విరిసిపోకుండా వుండగలుగుతుందా చెప్పు! తూరుపు కొండపైన గగనానికి తరుణార్కుని తొలివన్నెలు చిన్నెలు దిద్దగానే తమ్మియెలనాగ తరంగ రంగ స్థలంపైన ఆనందలాస్యం సలుపకుండా వుంటుందా చెప్పు, మై డియర్ ప్రసాద్!...."

ప్రసాద్ చుబుకాన్ని స్పృశిస్తూ అంది లత—"నువ్వు నా చిత్రం గీయకుంటే మానే, నేను నీ సాన్నిధ్యంలో బొమ్మలాగా కూర్చోలేనయ్యా!"

చిత్రకారుడి చేతిలోని కుంచె జారి క్రిందపడిపోయింది.

సినిమాలోనైతే అప్పుడు కెమేరా తపోనియమానికి తిలోదకాలిచ్చి మేనకను చూస్తూ పైకిలేస్తున్న విశ్వామిత్రుడి చిత్రం పైకి మళ్ళి వుండేది!

"సంధ్యాసమయం ఎంత మనోహరంగా వుంది ప్రసాద్! నాలుగు గోడల మధ్య యిలా కూచోకపోతే ఒకసారి అలా హాయిగా షికారెళ్ళొస్తే బాగుండదూ?"

ఓ క్షణం ఆలోచించి అన్నాడు ప్రసాదరావు: "బాగానే వుంటుంది లతా! కానీ చూచిన వాళ్ళేమనుకుంటారు?"

"ఎవరో ఏమిటో అనుకుంటారని మనం మన ఆనందాన్ని పాడు చేసుకుంటామా ప్రసాద్! అలా ఆత్మవంచన చేసుకోడంకన్నా బ్రతకక్కపోవడమే మేలుగాదూ?"

"నిజమే ననుకో లతా! కానీ మీనాన్నగారు?ఆయన ఒకవేళ మనల్ని గురించి మరోరకవిధంగా భావిస్తే...."

"ఊఁహూ. అదేం జరగదు." తల నడ్డంగా వూపుతూ అంది లత: "ఆయన అభిప్రాయపడడమంటూ జరిగితే మనం పరస్పరం ప్రేమించుకున్నామను కుంటారు. మనది పవిత్ర ప్రేమనుకుంటారు...."

ఆయన అలా అనుకోగలిగితే మరేమీ అభ్యంతరం లేదులా వుంది ప్రసాదరావుకు! అతడు 'ఓ నిమిషంలో వస్తాను' అంటూ గది లోపలకు వెళ్ళాడు.

ప్రసాదరావు తిరిగివచ్చేసరికి లత తన ప్రతికృతినిచూస్తూ ఓ పాటను మొదలంకించుకోడంవల్లనూ, పాటలో ఆమె వెలిబుచ్చిన సందేహాలకు బదులుచెప్పి ప్రసాదరావుగూడా తన 'పాటకారితనాన్ని' నిరూపించుకోవలసి వచ్చినందుననూ ప్రేయసీ ప్రియులు షికారుకు బయల్దేరడంలో కాస్త ఆలస్యం జరిగి, అందు మూలంగా తెర క్రిందికి వ్రాలడంలోనూ విలంబనం తప్పని సరైంది.

"ఐతే మేమింత బాహాటంగా ప్రేమించుకోలేదండీ పిన్నిగారూ!"

ముసలావిడ వులికిపడింది. "ఔనుగదూ! మా కాలంలో మేమూ ఎరగమమ్మా మరి! నేనైతే పెళ్ళయిన తర్వాత మూడేళ్ళదాకా ఒంటరిగా వున్నప్పుడు తప్పితే మా వారితో ముఖమెత్తి గూడా మాట్లాడేదాన్ని గాను. సిగ్గూ, సంకోచమూ ఆడదానికి ఆభరణాలు గదమ్మా తల్లీ!"

"కాని ఆ సిగ్గూ, సంకోచాలవల్ల ఒక్కొక్కప్పుడు ఎలాంటి విషమ పరిణామాలు ఏర్పడుతాయనుకుంటున్నారు పిన్నిగారూ!"

"ఏమిటీ?" ప్రశ్నలో ఆశ్చర్యం తలమునకలుగా ధ్వనించింది.

"అత్తగారింటికి వచ్చాను. ఇంట్లో ఆయన తప్పా మరెవ్వరూ లేరు. రెండు మూడు నెలలు సంతోషకరంగానే గడిచిపోయాయి!....నే నప్పటికి ఒళ్ళు తెలియకుండా వుండటానికే దుస్తులు అనుకునేదాన్ని! ఆయన గ్లేజు కాగితంలాటి దుస్తులు తెచ్చి ధరించమంటారు. నే నెత్తుమడగల కాలిజోళ్ళు

వేసుకోడం ఆయన కిష్టం! వాటిని వేసుకుంటే నేనెక్కడో ఒకచోట జారి పడడమే ఖాయం! ఆయన రెండు జడలతో సింగారించుకోమనేవారు, ఆ వేషంతో బయటికి రావడానికి నాకు చచ్చినంత పనయ్యేది! నాలుగైదు రోజులు అలా ఆయనవెంట షికార్లు తిరిగాక 'బాబూ, మీకో నమస్కారం! ఇంక నేనిలా బయటికి రాలేన'ని చెప్పేశాను.

"ఆయన మండి పడ్డారు."

"బాగుందమ్మా బాగుంది. ఇదివరకటి కెప్పుడో నాతిని కోతిగా మార్చేసేవాడట మాయల మరాటీ! ఇప్పుడు మనుషులు గూడా అలాటి పనికి పూనుకుంటున్నారని నాకు తెలీదు:"

"అంతటితో ఏమయింది పిన్నిగారూ! నా కెన్నో చిత్ర విచిత్రాలైన సంగతులు చెప్పేవారు. బొంబాయిలోనట, ఆడవాళ్ళెవరో నగ్నంగా నృత్యమే చేస్తారట! మచ్చుకు యింగ్లీషు సినిమాల్లో చూపిస్తాను, చూడమనే వారు. ఒకటి రెండు చిత్రాలను చూస్తూ చూస్తూ కళ్ళు గట్టిగా మూసు కున్నాను....

"ఆయన నన్ను సొసైటీకే పనికిరావు పొమ్మనేశారు.

"ఇదిగాక ఆయనకు మరొక పిచ్చి వుండేది,నాటకాల పిచ్చి! మొదట నన్ను గూడా నాటకానికి తయారుచేయాలని చూచారు. సాధ్యం కాలేదు. సంసారం చేయడానికి తప్పా మరొకందుకు పనికిరాక పోవడమే నా పట్ల పెద్ద అపరాధమైపోయింది. అంతెందుకండీ పిన్నిగారూ! నలుగురైదుగురు స్నేహితుల మధ్య తన సిగరెట్టుకు నేను అగ్గిపుల్లగీసి వెలిగించకపోవడం కూడా, సొసైటీకి నేను పనికి రానందుకు ఒక కారణమే!"

"చాలమ్మా చాలు. ఇంక చెప్పనక్కర్లేదు."

ఐతే ఆగేధోరణిలో లేదు సులోచన. కానీ ఆమె ఆత్మకథకు అటం కంగా రంగంపైన ద్వితీయాంకం ప్రారంభమైంది.

తన బొమ్మలను ఎవరో కొంటామని చెప్పడంవల్ల పొరుగూరికి వెళ్ళాడు కథానాయకుడు. నాయకి అతడికోసం వేచి చూస్తోంది. సమయం

రాత్రి పదిగంటలవేళ. మొదట ముచ్చటగా చిన్న విరహగీతిక. లత పరుపు మీద పడుకుంటుంది. లేచి కూచుంటుంది. ఓ బొమ్మల పత్రికను తీసి రెండు బొమ్మల్ని చూచి నేలపైకి గిరవాటెడుతుంది. ఆమెకు ముళ్ళపైన కూచు న్నట్టుంది. ఏదో మంట ఆమెను కొంచం కొంచంగా కాల్చుక తినేస్తోంది. చిరాకు. చెప్పరానంత చిరాకు. ఆమె గదినంతా ఓసారి కలయ జూచింది. బొమ్మలు, బొమ్మలు-గోడలపై ఎక్కడ చూసినా బొమ్మలు. చీడలాంటి పాడు బొమ్మలు! ఆమె నాలుగింటిని చింపి ప్రోగులు పెట్టింది. రెండింటిని కాలితో రాచేసింది.

తలుపు మ్రోగింది!

తెరిచింది లత.

వచ్చినవాడు ప్రసాదరావుగాదు - అతడి స్నేహితుడు శంకరం.

"ప్రసాదరావు వున్నాడు గదండీ!" అంటూ లోపలికి వచ్చాడు శంకరం.

"లేకపోతే కాసేపు కూచోగూడదటండీ!" అంది లత.

ఆమాత్రం ఆతిథ్యమర్యాద చాలు శంకరానికి! కూర్చుంటూ "ఒంట రిగా ఎలా వున్నారండీ?" అని సానుభూతి ప్రకటించాడు.

"ఏం చేయమంటారండీ, ఏం చేయమంటారు?"

తెల్లబోయాడు శంకరం, "అదేమిటండీ, అలా బాధపడుతున్నారు?" అన్నాడు. (న్యాయానికి ఎందుకలా తల్లడిల్లిపోతున్నారని అడగవలసింది.)

లత శంకరాన్ని చూచింది. చూచిన చూపులో తీరని తమి విహ్వ లించింది.

"చిలకను పంజరంలో బంధించడం న్యాయమేనా శంకరంగారూ! కోయిల గొంతును త్రాటితో బిగించడం న్యాయమేనా శంకరంగారూ! అందాన్ని దోచుకోక, ఆనందానికి నోచుకోక, కడుపు కక్కుర్తితో వూళ్ళ వెంబడి తిరగడం గూడా ఒక బ్రతుకేనా శంకరంగారూ!"

అందులో శంకరం తప్పేమిలేదు. ప్రేక్షకులు గూడా అలాగే భావించారు. ఎలాగ? ఇప్పుడు నిజంగా అపరాధం చేసినవాడు శంకరమే అయినట్టు; అందుచేతనే లత అతణ్ణి నిలదీసి సూటిగా ప్రశ్నిస్తున్నట్టు!

శంకరం హఠాత్తుగా లతను సమీపించాడు. ఆమె భుజంపైన చేయివేశాడు.

"ఊరుకో లతా! నువ్వు బాధపడితే నేను చూడలేను. నువ్వు నవ్వాలి. నవ్వుతుంటే నిన్ను చూడాలి. కనీసం నా కోసం...."

"నిజంగానా శంకరంగారూ?"

"నిజంగా!" చేతిలో చేయివేశాడు శంకరం.

లత కిలారున నవ్వేసింది. "నా శంకరం! నా రాజా!" అంటూ అతడిపైకి వ్రాలిపోయింది.

తెరవెనుక పనిచేస్తున్న వాళ్ళ మెలకువ మెచ్చుకోదగ్గది! వాళ్ళు వెంటనే లైట్లు ఆర్పేశారు. కర్టెను దింపేశారు.

"నేను సొసైటీకి పనికి రాకపోయానా పిన్నిగారూ!"

ముసలావిడకు మతిపోతోంది. సందేహంలేదు. ఈ రెండు కథలూ మరి కొంతసేపు యిలాగే కొనసాగితే ఆవిడకు మతిపోతుంది.

"ఆయన యింటికి రావడం తగ్గించేశారు. ప్రొద్దస్తమానం పేకాట. చీకటిపడితే సినిమాలు. అవిగాక నైట్ క్లబ్బులు. ఆ క్లబ్బుల్ని గురించి వినరాని సంగతులెన్నో వున్నాయి. మీరు వినదలుచుకుంటే చెబుతాను...."

"వద్దమ్మా, వద్దు!"

"తెల్లవారబోతుండగా ఆయన తూలుతూ యింటికి వచ్చేవారు. నోరు తెరిస్తే నాలుగు బారల దూరంలో వుండటానికి సాధ్యమయ్యేది గాదు. దుర్వాసన! అలాగే ప్రొద్దు తిరిగేదాకా మంచంపైన పడివుండి ఆ తర్వాత లేచి నీటుగా ముస్తాబై భోజనానికి నేరుగా హోటలుకే దారి తీసేవారు! ఇక నా గతి ఎవరితో చెప్పుకోను? చీర వుండదు. జాకెట్టుండదు. పిడికెడు మెతుకులు తిని పడుకుందామనుకుంటే కుండలో బియ్యముండదు. ఎంత జాలి

కలిగిన వాళ్ళయితే మటుకూ యిరుగు పొరుగు వాళ్ళెంతకాలమని సాయం చేస్తారు పిన్నిగారూ?"

ఈ కథకంటే నాటకం ప్రారంభమైతే, ఆ కథే నయమనిపించింది ముసలావిడకు!

ఆమె కోరికను గ్రహించినట్టుగా తెర పైకి లేచింది.

వెళ్ళిన పని యింకా పూర్తి కాలేదనీ, తిరిగి రావడానికి బహుశా వారం రోజులు పట్టవచ్చుననీ ఉత్తరం వ్రాశాడు ప్రసాదరావు. రోగి కోరిన పథ్యాన్నే వైద్యుడు అనుగ్రహించి నట్లయింది. లతకూ, శంకరానికీ రోజులు క్షణాల్లా దొర్లిపోతున్నాయి. తెర లేచిన పది పదిహేను నిమిషాలకు బూచివాణ్ణి తలచుకుని జడుసుకున్న కుర్రాడిలా కలవరపడ్డాడు శంకరం.

"కొంపదీసి ప్రసాద్ వచ్చేస్తే మనమేం చేయాలి లతా?"

"వస్తే వస్తాడు. నీకేం శంకరం?" ఒక అపాంగావలోకనంతో అతడి భయాన్ని తుడిచేసింది లత.

అనుకున్నట్టు ప్రసాదరావు రానే వచ్చాడు. శంకరం బెంబేలుపడి పోతున్నాడు. లత గూడా కంగారు పడిపోతోంది.

కానీ ప్రసాదరావు తరహా అదో రకంగా వుంది. అనుమానించా లన్న ఆలోచనే రావడంలే దతనికి!

పైపెచ్చు అతడు శంకరం భుజంపైన చేయివేసి "నీ వల్ల మా లతకు కాస్త కాలక్షేపమై వుంటుంది శంకరం! థాంక్స్ ఫర్ యువర్ కైండ్‌నెస్!" అన్నాడు.

"నో మెన్షన్ ప్లీస్!" నూతిలోనుంచీ పలికినట్టుగా అన్నాడు శంకరం.

బొమ్మలు బాగా అమ్ముడు బోయాయేమో ప్రసాదరావు చాలా వుత్సాహంగా వున్నాడు. ప్రయాణ విశేషాలను ఏకరువు పెడుతూ అతడు మంచం దాకా వచ్చాడు. తలగడను సర్దుకుంటూ కూచోబోయాడు. తలగడ క్రింద నుంచీ ఓ చేతిగుడ్డ బయటపడింది.

అది శంకరం చేతిగుడ్డ.

ప్రసాదరావు శంకరంకేసి అనుమానంగా చూచాడు.

గడగడా వణకిపోతున్నాడు శంకరం. అతడు కూర్చున్న చోటుకు ద్వారం చేరువలోనే వుంది. లేచి నిల్చున్నాడు. వెలుపలికి చూచాడు.

నాలు గడుగులు ముందుకువేసి ద్వారాన్ని దాటుకోగలిగితే చాలు! కానీ ఏదో ఒక సాకు చెప్పాలి....ఏమని చెప్పడం? నోరు తెరిచాడు "కా....కా....కాస్త తొందరపనుంది. మ....మ....మళ్లా వస్తాను." వాక్యాన్ని ముగించకుండానే శంకరం కాలికి బుద్ధి చెప్పేశాడు.

ప్రసాదరావు కళ్ళు విస్ఫులింగాల్లా మండిపోతున్నాయి. అతడు నుదురు చిట్లించాడు. పళ్ళు పటపట కొరికాడు. అమాంతంగా లతపైకి వచ్చేస్తున్నాడు.

"చెప్పు. ఏం జరిగింది? ఏమిటిది? ఈ చేతిగుడ్డ అక్కడి కెలా వచ్చింది? ఊఁ చెప్పు. లతా! నువ్వు చెప్పాలి. చెప్పవూ! ఎందుకు చెప్పవు?"

చేతుల్ని పైకెత్తి లత కంఠాన్ని నులిమేయబోతున్నాడు ప్రసాదరావు.

హాల్లో ఒక్క మనిషి గూడా వున్నట్టులేదు. సూది క్రింద పడినప్పటికీ వినిపించేటంత నిశ్శబ్దం!

మరుక్షణాన ఆ నిశ్శబ్దాన్ని చీల్చుకుని ఓ గావుకేక!

అందుకు కారణం ప్రసాదరావు తలకు తగిలిన దారుణాఘాతం! లత చేతికి దొరికిన ముక్కాలిపీటను అతడి పైకి విసిరింది.

రక్తపు వెల్లువలో పడిపోయాడు ప్రసాదరావు. లత బాణంలా చీకట్లోకి దూసుకపోయింది.

"అబ్బాయ్! రెండు కాఫీలు పట్టుకురా" అంది ప్రేక్షకలోకంలో నుంచీ సులోచన.

"అబ్బే, నా కెందుకులే అమ్మాయ్! నువ్వు తీసుకోగూడదూ?" అని వారించింది ముసలావిడ.

"పరవాలేదు, తీసుకోండి పిన్నిగారూ! మీకు మాత్రం తల నొప్పిగా లేదేమిటి?"

"ఎందుకు లేదమ్మా! ఉంది. ఐనా ఎంతపని చేసిందమ్మా రాక్షసి! తల చితికి పోయిందేమో పాపం!"

"తల చితికిపోతే 'రిపేరు' చేయించుకోవచ్చు! జీవితమే చితికిపోతే?"

"అదేమిటమ్మా! ఏం జరిగింది?"

"ఇక్కడ ఆవిడ వెళ్ళిపోవడం చూచారు గదూ! అక్కడ ఆయనా యిల్లు విడిచి యిలాగే పరారై పోయారు!"

"అలాగా?"

"ఓపినన్ని అప్పులు చేసేశారు. వాటిని తీర్చే వుపాయం లేదు. పొలం పుట్రా, నగా నట్రా అప్పటికే ఖాళీ అయిపోయాయి: జల్సాలకు, ఖుషీలకూ! చేత ఏగానీలేదు. ఆలోచించి చూచారు. అయిన కాడికి కాపురముంటున్న యింటిని తెగనమ్మేసి వెళ్ళిపోయారు. ఇల్లు పరులపాలై పోయిన సంగతి తీరా కొనుక్కున్నవారు ఖాళీ చేయమని కబురుపెట్టిన తర్వాత తెలిసింది!"

"నిలువ నీడకూడా లేకపోయిందన్న మాట?"

"అలా జరగవలసిందే మరి! కానీ జన్మకల్లా శివరాత్రిగా అక్కడ నాకు అదృష్టం కాస్త కలసివచ్చింది. మా తాత గారొక రుండేవారు. మా అమ్మకు నాన్నగా రన్నమాట. ఈ సంగతి తెలిసి ఆయన పడుతూ, లేస్తూ వచ్చారు. నన్ను చూచి అంగలార్చారు. నాకు మేనమామలు ముగ్గురున్నారు. అందరు చేస్తున్నవీ పెద్ద వుద్యోగాలే! వాళ్ళని బ్రతిమాలుకునీ తాతగారు ఓ వెయ్యి రూపాయలు తెచ్చి యింటిని విడిపించారు. నా పేరిట రిజస్టరు చేయించారు...."

కుర్రాడు కాఫీ తెచ్చాడు. సులోచన వేడివేడిగా కప్పు ఖాళీ చేసింది. బాగా చల్లబడిన తర్వాతగానీ చవిచూచే అలవాటు లేదేమో, ముసలావిడ యిక్కడ కాఫీ ముగించడానికీ, అక్కడ తెరపైకి లేవడానికీ సరిపోయింది.

పరిస్థితులు ప్రసాదరావుని యించుమించు పిచ్చివాణ్ణిగా మార్చేశాయి. తెర లేచేసరికి అతడు కుర్చీలో చేరగిలబడి టేబిల్‌పైకి కాళ్లు బారగిలచాపి పైకప్పుకేసి శూన్యంగా చూస్తున్నాడు. ఏం తోచిందోగానీ హఠాత్తుగా

లేచాడు. కుంచెను రంగులో అద్ది గోడకు వ్రేలాడుతున్న కాగితంపైన నాలు గైదు వంకర గీతలు గీచాడు. ఆ గీతలు ఓ మనిషి ముఖంగా రూపొందాయి. బొమ్మను పరిశీలనగా చూచాడు ప్రసాదరావు. "ఎవడివిరా నాన్నా నువ్వు? ఎవడివో గానీ నువ్వు నాలాటి పిచ్చివాడివిగానే వున్నావు! రైటో, జోడు బాగా కలిసింది, నాకు నువ్వు, నీకు నేను....నీకూ నీ వారు లేరు, నాకూ నా వారు లేరు...." పాట ప్రారంభించేశాడు. కానీ పాట పల్లవితోనే ఆగి పోయింది. ప్రసాదరావు వికటంగా నవ్వసాగాడు. నవ్వుతూ నవ్వుతూ వుండ గానే అతడి ముఖం సీరియస్‌గా మారిపోయింది. "ఏమిట్రా నాన్నా నీ బాధ? తెలిసిందిలే! నీ పెళ్ళాం గూడా లేచి వెళ్ళిపోయింది గదూ! ఆవిడను గూడా ఒక శంకరంగాడు లేవదీసుక పోయాడు గదూ!....వాడెవడో చెప్పు. వాణ్ణి నుగ్గునూచం చేస్తాను. కండలు కండలుగా నరికి కాకులకు వేస్తాను. నమిలి మింగేస్తాను...." మళ్ళీ కొన్ని క్షణాలు మౌనం. ఈసారి రౌద్రం కరుణగా పరిణమించింది. "ఎందు కేడుస్తావు బాబూ! వొద్దు. ఏడ్చిమాత్రం లాభమేముంది చెప్పు? నేను నీలాగే ఏడ్చీ ఏడ్చీ మానేశాను...."

తలుపు తెరచుకుంది. ప్రసాదరావును పరామర్శించి పోవడానికి ఓ మిత్రుడు వచ్చాడు. సంభాషణ ద్వారా వ్యక్తమైంది-అతడి పేరు శేఖరం. లత ఎలాటి దుర్గతి పాలయిందో చెప్పడానికి వచ్చాడు. శంకరం ఆమెను మోసగించి పారిపోయాడట! మద్రాసులాంటి మహానగరంలో ఆమె దిక్కు లేనిదై పోయిందట! ఎలాగోలాగ రోజులు వెళ్ళదీయడంవల్ల ఆరోగ్యం బాగా పాడై పోయిందట! ఇప్పుడు క్షయతో అవస్థపడుతోందిట!

"క్షయ! నా లతకు క్షయ! శేఖరం, నా లతకేనా క్షయ?" అంటూ ప్రసాదరావు శేఖరం భుజాలు పట్టుకుని వూపేశాడు.

"వీల్లేదు. నా లతకు క్షయ రావడానికి వీల్లేదు" అని పై కప్పు ఎగిరిపోయేలా ఘోషించాడు.

ఇక్కడ శేఖరం ప్రసాదరావుకు కాస్త హితబోధ చేశాడు. మాన వుడికి ఆత్మ సంయమనం ఎంతో అవసరమనీ, మనసు వెళ్ళినట్టల్లా వెళ్ళడం, నోటికి వచ్చినట్టల్లా మాట్లాడ్డం వినాశానికి హేతువనీ విడమరచి చెప్పాడు.

"అలాగే శేఖరం! నువ్వు చెప్పినట్లే వింటాను శేఖరం! నువ్వు నాకు స్నేహితుడివి. దయతలచి నాకో వెయ్యి రూపాయలు అప్పివ్వవూ? నీ డబ్బు నీకు పువ్వుల్లో పెట్టి యిచ్చుకుంటాను. ఎలాగైనా ఋణం తీర్చుకుంటాను." అని దీనంగా అర్థించాడు ప్రసాదరావు.

శేఖరం తేలిగ్గా నవ్వేశాడు. "బాగుందిరా బాబూ, బాగుంది! చూచి వెళ్దామని వస్తే నన్ను వెయ్యి రూపాయలు అప్పడుగుతావూ? అందులోనూ నన్ను! రోజుకు రెండుం బావలా తెచ్చుకుంటున్న ఆర్డినరీ గుమాస్తాను! ఒరేయ్ ప్రసాద్! ఎప్పుడు తిన్నావోగానీ నీ ముఖం వాడిపోయింది! ఇదుగో, ఈ అర్ధరూపాయి తీసుకో! వెళ్ళి కడుపునిండుగా భోంచెయ్. వచ్చి మంచం పైన కదలకుండా పడుకో...."

తిరిగి చూడకుండా వెళ్ళిపోయాడు శేఖరం.

ప్రసాద్ జుట్టు పీక్కున్నాడు. అప్పటికే చిరిగివున్న చొక్కాను మరింత చీలికలు వాలికలుగా చింపేసుకున్నాడు. "క్షయ, క్షయ - డబ్బు, డబ్బు" అని ఆక్రోశించాడు.

కథలో మలుపు తేవడానికి అప్పుడొక పోస్టుమేన్ రంగంపైకి అవతరించాడు.

వచ్చింది జాబుగాదు - టెలిగ్రాం.

చేవ్రాలుచేసి చించి చూచాడు ప్రసాదరావు. ఇదివరకెప్పుడో ప్రపంచ చిత్రాల పోటీకి పంపిన తన బొమ్మకు ఫస్ట్ ప్రయిజ్-వెయ్యి డాలర్లు!

ప్రసాదరావు కళ్ళల్లో ఆనందం వెల్లి విరిసింది. అతడు పోస్టుమేన్ దగ్గరికి ఎగిరి దూకాడు. అతణ్ణి కౌగలించుకున్నాడు. 'ప్రయిజ్, ప్రయిజ్, ఫస్టు ప్రయిజ్' అంటూ గాఢ పరిష్వంగంలో అతణ్ణి వుక్కిరి బిక్కిరి చేశాడు.

ఆ బాహుబంధనంలోనుంచీ బయటపడేసరికి పోస్టుమేన్ పని తల ప్రాణం తోకకు వచ్చింది.

ప్రసాదరావు గది మధ్యకు పరతెంచాడు, లత ఫోటోను స్టాండులో నుంచీ తీశాడు. బొమ్మకు హత్తుకున్నాడు. "లతా! నువ్వు క్షయతో బాధ

పడడానికి వీల్లేదు. వస్తున్నా. ఇదిగో వస్తున్నా'' అంటూ బయటికి పరుగు దీశాడు.

"ఐనా యిలాటి వాళ్ళు గూడా వుంటారంటావా అమ్మాయ్?'' ముక్కు మీద వ్రేలేసుకుని విస్మయంతో అడిగింది ముసలావిడ.

"ఏమిటో మరి! పెద్దవారు, మీరే చెప్పాలి'' అంది సులోచన.

"ఐతే యితగాడు మళ్ళీ ఆవిడను చేరదీస్తాడన్న మాట?''

"చేరదీయడమేనా! ఎలాగు ప్రయిజొచ్చిందిగా! చేతిలో కావలసి నంత డబ్బుంది. మందులకు వెదజల్లుతాడు. డాక్టర్లను తీసుకొస్తాడు. అహ రహమూ శుశ్రూష చేస్తాడు. ఆవిడ ఆరోగ్యం చక్కబడుతుంది. ఇద్దరూ హాయిగా వుంటారు....'' ఎవరోగానీ వెనుకనుంచీ యిలా ఊహాగానంతో కథను ముగించారు.

ముసలావిడ కీముగింపు కంటకప్రాయంగా వుంది. తన చిన్నతనం లోనూ పార్శీ నాటకాలనీ, బాలబ్రహ్మానంద సమాజమనీ, సరస్వతీ నాటక సభ అనీ, ఎవరెవరో వచ్చి నాటకాలు ప్రదర్శించేవారు - సత్యహరిశ్చంద్ర, చిత్ర నళీయం, భక్త ప్రహ్లాదలాంటి నాటకాలు. వాటిల్లో ఎక్కడైనా సచ్ఛీలం కలిగిన ఆడదాన్ని అనుమానించి అడవులకు పంపి, నిజం తెలియగానే పశ్చా త్తాపపడి చేరదీయడం కద్దు! అంతేగానీ చెడిపోయిన ఆడదాన్ని చేరదీసే అవలక్షణం తనింతకు మునుపెన్నడూ కనీ వినీ ఎరుగని విషయం! కాలం చెడిపోయింది అంటుంటారు కొందరు, యిందుకే కాబోలు!

ఊహాగానం సలిపింది ఎవరోగానీ వాళ్ళు నాటక కథల పోకడలను కొంతవరకూ ఆకళించుకున్న వారుగానే వున్నారు, కథ చాలవరకూ అలాగే పరిణమించింది. లేదంటే చిట్టచివర కించిత్తు మార్పు. డాక్టర్లు చెబుతూ వచ్చిన గుండె దిటవుమాటలు, మందులవల్ల చేకూరుతూ వచ్చిన రోగనిరో ధక శక్తి, టానిక్కులవల్ల లభ్యమైన జనసత్వాలు యివన్నీ ఒక ఎత్తుకాగా, కళ్ళకు ఒత్తులు వేసుకుని ప్రసాదరావు చేసిన పరిచర్యే ఒక ఎత్తుగా లత ఆరోగ్యం కుదుటపడింది. కానీ అలాగని ఆ యింట్లో రోగశయ్యను తీసి

వెయ్యడానికి మాత్రం పీల్లేకపోయింది. ప్రసాదరావు ఖణిల్లు ఖణిల్లుమని దగ్గుతూ ఆ పరుపుపైన్నే పడుకున్నాడు.

ఉపకారికి వుపకారం చేయడంలో విడ్డూరమేముంది? లత తన సాయ శక్తులా ప్రయత్నించింది. ఐదు నిమిషాల కొకసారి డాక్టర్లకు ఫోనుచేసింది. ఐన మందు లన్నింటితోనూ ప్రసాదరావు ఉదరభాండాన్ని నింపివేసింది. అతడి శరీరంపైన యింజెక్షను సూది మోపని తావులేకపోయింది—కానీ యింతచేసీ లాభంలేక పోయింది!

ఎక్కడ కూర్చుందోగానీ మృత్యుదేవత తన చేతుల్ని చాచి ప్రసాద రావుని పిలుస్తోంది.

పంచప్రాణాలనూ కళ్ళల్లో నిలుపుకుని, రొమ్మునొప్పికి చుట్టలు చుట్టుకపోతూ మంచంపైన పడివున్నాడు ప్రసాదరావు.

సమయం అర్ధరాత్రి. బయట గాలి వాన విజృంభిస్తోంది. ప్రసాద రావు తల దగ్గర కొడిగట్టిన ఆముదపు దీప మొకటి మినుకు మినుకు మంటోంది.

"మాట్లాడరేమండీ! అలా వెర్రిచూపులు చూస్తున్నా రేమండీ!" అంది లత.

ప్రసాదరావు ప్రయత్నించి మంచంమీద నిలువునా పడుకున్నాడు. ఆమె ముంగురుల్ని సవరిస్తూ "బ్యాంకులో యింకా అయిదువేల రూపాయ లున్నాయి లతా! నువ్వు సుఖంగా బ్రతకాలి. ఇదే నా ఆఖరు కోరిక" అన్నాడు.

"అయ్యయ్యో, అలాగంటున్నా రేమండీ! నన్ను దిక్కులేని దాన్నిగా చేసి వెళ్తారటండీ!" అంటూ ప్రసాదరావు పైనబడి రోదించింది లత.

"లతా!"

సజల నయనాలతో భర్తవైపు చూచింది.

"నా మాట వినవూ?"

"చెప్పండి."

"కళ్ళు తుడుచుకో."

తుడుచుకుంది.

"నే నానందంగా కళ్ళు మూసుకోవాలి!"

"..."

"అందుకోసం....నువ్వొక పాట పాడాలి!"

"నేనా! పాట పాడ్డమా! పాడమంటారా!" ఉన్మాదం తెరలు తెరలుగా వచ్చి లతలోని చైతన్యాన్ని ముట్టడిస్తోంది.

ఆమె పాడసాగింది.

"ఇదంతా ఒక గాధ!
మానవ జీవిత విషాద గాధ!...............ఇదంతా........
ఆశ నిరాశై, కలలు కల్లలై
బీటలువారిన పెనుబీడై
బ్రతుకా! కాదిది పెను సహారా!
లేదా దీనికి మేరా?....ఇదంతా...."

పాట చివరిదాకా కొనసాగింది. విసురుగా వీచిన గాలి తాకిడికి కొడిగట్టిన దీపం ఆరిపోయింది. తెర బరువుగా క్రిందికి వ్రాలిపోయింది.

"ఇదీ నాటకం! ఇదీ నటన! ఏం చేసిందిరా హీరోయిన్! మార్వెలెస్, ట్రెమండస్!"

"ఏడ్చావులే, నోరు మూసుకో! ఫస్టు ప్రయిజ్ హీరోది! బెట్ కడ్తాను కావలిస్తే!"

"అదేమిటే చిట్టి తల్లీ! ఏడుస్తున్నావా? వెర్రిబాగుల్దానా, యిదంతా నాటకం! నాటకమంటే ఏమిటి, బూటకమే గదూ!"

"ఏం నాటకమోనమ్మా పాడూ! ఈ రాత్రికిక నిద్రపట్టేటట్టు లేదు. పీడ!"

"నిజం చెబుతున్నానురా బాబూ! వాడలా హృదయ విదారకంగా దగ్గుతుంటే నా గుండె కంపించిపోయింది. స్టేజిపైన వున్నంతసేపూ వాడు పాత్రలో జీవించాడురా! అందుచేతనే రక్తి గట్టింది నాటకం!"

"బాగుంది. చాలా బాగుంది. త్యాగమంటే అదీ త్యాగం!"

అర్ధరాత్రి దాటింది. పుబ్బ కార్తి చినుకులు రోజుకొకటి రెండుసార్లు వచ్చి పోతుండడంవల్ల వాతావరణం తడితడిగా వుంది. మెల్ల మెల్లగా కాళ్ళీడ్చుకుని గృహోన్ముఖు లౌతున్నారు ప్రేక్షకులు.

"అసలీ నాటకానికి వచ్చేదాన్నే కాదమ్మాయ్! ఎవరో మా అబ్బా యికి రెండు టికెట్లు అంటగట్టారట! వాడు ఆఫీసులో పనివుందని వాటిని పెళ్ళాం ముఖాన పారేసి వెళ్ళిపోయాడు. ఆవిడ పిల్లలకోడి. 'మీరు వెళ్ళి రండి అత్తయ్యా!' అంది. ప్రక్కింటి కుర్రాడిని తోడు దీసుకొచ్చాను. వా డటు వైపున ఎక్కడో కూచున్నాడు. ఏడీ, ఎంతకూ కనిపించడే వాడు?"

"మనం వెళ్తూ వుందాం రండి పిన్నిగారూ! త్రోవలో కలుసుకుం టాడు" అంది సులోచన.

ఇద్దరూ నడువసాగారు.

థియేటరు దగ్గర లాకుల్లోనుంచీ వెలుపలికి దూకిన నీళ్ళలా బయట బడిన జనప్రవాహం రానూ రానూ పిల్ల కాలువలా పలుచబడి పోతోంది.

"మీ రెందాకా వెళ్ళాలండీ పిన్నిగారూ?"

"రామస్వామి గుడి దాటుకుని జండామాను వీధిలోకి తిరగాలి. ఏటి గట్టున మా యిల్లు...."

"ఐతే యికనేం! కాస్త అడుగు ముందుకు సాచి వేయండి. నేనూ ఆ వీధిలో కట్టెల డిపోదాకా వస్తాను. ఆ డిపోకు ఎదురుగానే...."

వాక్యం మధ్యలో ఆగిపోయింది. సులోచన ఒకటి రెండుసార్లు పొడి పొడిగా దగ్గింది.

మళ్ళీ నాలుగడుగులు ముందుకు వేశారు. ఈసారి దగ్గు మరీ గొంతు కను పెకలించుకుని ఆ శుష్క శరీరాన్ని వూగించి వేస్తూ వచ్చింది. సులో చన వంగిపోయింది. వంగి మెలికలు తిరిగింది. కాస్త ఆధారంగా వుండ డానికి ఎలక్ట్రిక్ స్తంభానికి ఆనుకుని నిల్చింది.

"అదేమి టమ్మాయ్, నువ్వూ దగ్గుతున్నావు?" అంది ముసలావిడ. తీరా అన్న తర్వాత నాలుక కొరుక్కుంది.

సులోచన పక్కున నవ్వింది.

"మీ రిందాకా చూచింది అభినయాన్నండీ పిన్నిగారూ! నేను అనుభవిస్తున్నా దాన్ని!"

"దేన్ని?"

"దాన్నే! క్షయను."

ముసలావిడ మాట్లాడలేదు. మాట్లాడలేక పోయింది.

జండామాను వీధి వచ్చింది.

"అసలే ఆదినుంచీ నా ఆరోగ్యం అంతంత మాత్రం. ఈ మిషను పని నేర్చుకున్నప్పటి నుంచీ మరీ విషమించింది. సాయంత్రం మిషను పైన్నుంచీ లేచేసరికి కొలిమిలో కాలిన యినుప ముక్కలా ఒళ్ళు ఒళ్ళంతా వేడెక్కి పోతుంది. అప్పటికి ఏవేవో మందులు గూడా తీసుకుంటున్నాను...."

ఓదార్చడానికి ముసలావిడకు మాటలేవీ స్ఫురించడం లేదు.

కష్టైల డిపోగూడా వచ్చింది.

"ఇదేనా అమ్మాయ్ నీ యిల్లు?" ఓ చిన్న పెంకుటింటిని చూస్తూ అడిగింది ముసలావిడ.

"అవునండీ పిన్నిగారూ! ఇల్లే గాదు, నా లోకమే యిది!"

ముసలావిడ ముందుకు చూచింది. కుర్రా డెక్కడా కనిపించడంలేదు. ఒక వేళ వెనుకనే నిల్చిపోయి తనకోసం వెదకుతున్నాడేమో!

"లోపలికి వచ్చి నీ సంసారా న్నొకసారి చూడొచ్చునా అమ్మాయ్?"

"రండి పిన్నిగారూ! మీరు రావాలే గానీ అభ్యంతరమా!"

ముసలావిడ లోపలికి వెళ్ళింది. నిరంతరంగా చింతలూ వంతలూ, కష్టాలూ నష్టాలూ పారాడే యిల్లులాగే వుంటుంది కాబోలు ననుకుంది. స్టూలు పైన కూర్చుంది. చీగటీగలు ఝుమ్మని రొద చేస్తున్నాయి. కిటికీలు లేక

పోవడంవల్ల బయట చలిగావున్నా లోపల ఉక్కబోస్తోంది. గుహలాంటి ఈ చీకటింట్లో ఒక మనిషి రోజులు, వారాలు, సంవత్సరాలు ఎలా దొర్లించ గలుగుతోంది?

ముసలావిడ లేచి నిల్చుంది. నిల్చోగానే ఆమెకో విషయం స్ఫురించింది. తను యింటి లోపలికి వచ్చినప్పటి నుంచీ మౌనంగానే వుండిపోయింది. వెళ్ళిపోదానికి ముందైనా ఒకటి రెండు మాటలు మాట్లాడలేక పోతే బాగుండదు.

"ఇది వంట గదన్నమాట! ఇది పెరటికి దారిగదూ? ఇదేనా మిషను? వెళ్ళాలమ్మాయ్! ఆలస్యమైతే మా వాళ్ళు కంగారు పడతారు...."

ముసలావిడ ద్వారంవైపు మళ్ళింది. మళ్ళుతూ వుండగా ద్వారానికి పైన గోడకు వ్రేలాడుతున్న ఛాయా చిత్రం ఒకటి ఆమెకు కనిపించింది.

పటాన్ని ముసలావిడ చేతికి తీసుకుంది. ఓ క్షణం చూచింది. రెండు క్షణాలు చూచింది. అప్పటికీ తృప్తి కలుగలేదేమో, మరుక్షణాన చిత్రాన్ని తీసుకుని దీపం దగ్గరికే వచ్చేసింది.

"అది పెళ్ళయిన క్రొత్తలో యిద్దరమూ కలిసి తీయించుకున్న ఫోటోనండీ పిన్నిగారూ!"

"అవుననుకో! ఈ ముఖాన్ని బాగా చూచిన జ్ఞాపకముంది. ఎప్పుడో కాదు....యిప్పుడే! ఎక్కడో కాదు—ఈ నాటకంలోనే!"

సులోచన ముఖాన్ని గోడవైపుకు త్రిప్పుకుంటూ "ఇంక నలభై యేళ్ళు బ్రతికినా మీకు కళ్ళజోడుతో అవసర ముండదండీ పిన్నిగారూ!" అంది.

"అది కాదమ్మాయ్! అతడేనా యితడు? నాటకంలో దానికోసం చనిపోయిన వాడు!"

"మరి అది నాటకం కదండీ!"

"ఐతే యిదేమిటి?"

"ఇది జగన్నాటకం!"